

De nya Moderaterna

En studie av partiets begrepp och idéer 1998-2010

Sverker Bratteby

Abstract

This study investigates how the political language and ideas of the Swedish conservative party Moderaterna has changed between 1998 and 2010. The questions forming the basis of the investigation is how the language and ideas in the welfare area has changed since 1998 and how this change can be understood. The study uses a theory and method inspired by the historian Quentin Skinner. The essence of the theory is that a change of concepts brings about a change in ideas as ideologies sets limits for what language can legitimize in a given context. The result show that a change has taken place and points to a tendency that the individual is no longer in focus and that the concepts used have become more including. From a welfare-theoretical perspective this can be understood from a theory about how conservative parties adjust themselves to the general welfare state and decline the party line because of an institutional inertness. As Moderaterna to a greater extent has accepted the welfare state, the party is also gaining greater support from voters in the centre of the political field, which can be seen in the previous government elections.

Nyckelord: Moderaterna, Quentin Skinner, begreppshistoria, välfärdspolitik, förändring

Antal ord: 9593

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
1.2 Disposition	2
1.3 Avgränsningar	2
1.4 Relevans	2
1.5 Teoretisk ansats	3
1.6 Vetenskapsteoretiska överväganden	3
2 Teori: att förstå förändring	4
2.1 Skinners syn på språk och idéer	4
2.2 Partiperspektiv	5
2.3 Partistrategier i välfärdspolitiken	5
2.4 Den generella välfärdsstaten och de nya Moderaterna	6
3 Metod	8
3.1 Undersökningsdesign	8
3.2 Material	8
3.3 Operationaliseringar	9
3.3.1 Begrepp	9
3.3.2 Mening	9
3.3.3 Förändring	10
3.4 Skinner och begreppshistoria	10
3.4.1 Skinners idéer	11
3.4.2 Analysram: Skinner i praktiken	12
4 Analys: Moderaternas politiska språk	15
4.1 Begrepp	15
4.1.1 Ansvar	15
4.1.2 Individ/människan	16
4.1.3 Skatt	18
4.2 Sammanfattning	20
5 Diskussion och slutsatser	21
5.1 Språk, idéer och kontext	21
5.2 Moderaterna och den generella välfärdsstaten	22

5.3	Slutsatser.....	24
6	Referenser.....	25

1 Inledning

Den här uppsatsen tar sin utgångspunkt i del av den svenska partipolitiken. Sedan slutet på 1990-talet har mycket hänt inom det området. Moderaterna valde en ny partiledare 2003 och inför valet 2006 lanserade Moderaterna en förändring av partiet som man kallade nya Moderaterna¹ (Moderaterna 1). Partiet anklagades för att stulit Socialdemokraternas politik rakt av och gjort den till sin egen (jfr. Rothstein 2009). I samma tid bildades också samarbetet Alliansen där Moderaterna tillsammans med Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna presenterade ett gemensamt regeringsalternativ (Moderaterna 1). I valet 2010 gjorde Moderaterna sitt bästa valresultat någonsin i modern tid, samtidigt som Socialdemokraterna som länge varit det statsbärande partiet i Sverige minskat sitt väljarstöd (Val 1; Val 2).

1.1 Syfte och frågeställning

Studien syftar till att undersöka hur Moderaternas politiska språk förändrats sedan slutet av 1990-talet och fram till idag. De uttalade förändringar som skett gör den här tidsperioden intressant att undersöka. De förändringar som genomfördes kan analyseras ur olika perspektiv. Ett första är att undersöka det samarbete som inleddes och vad det har fått för konsekvenser. En annan infallsvinkel kan vara att fokusera på partiet och undersöka idéutveckling eller en förändring av partiets ideologiska bas för att se hur de valt att prioritera de områden som anses viktiga eller om man omdefinierat sin politik. Ett tredje perspektiv på förändringsarbetet handlar om hur partiet kommunicerar sin politik och det politiska språket. Dessa två sistnämnda behöver emellertid inte utesluta varandra. Mycket av den partiforskning som bedrivs handlar om väljarbeteende, partistrategier eller ideologi. I studien görs en undersökning av hur Moderaterna förändrats i fältet mellan språk och ideologi. Studiens fokus kommer att vara mot det välfärdspolitiska området. Den generella välfärdspolitiken står inför en ovisst framtid, vilket motiverar en undersökning av välfärdspolitiken (Rothstein 2010:32). Syftet är att undersöka om, och i så fall på vilket sätt som det politiska språket och de idéer som kan ha påverkats har förändrats sedan slutet av 1990-talet. Det resultatet kan i ett senare skede diskuteras utifrån hur partiets förändring inom det välfärdspolitiska området kan förstås. Frågeställningen formuleras som:

¹ I fortsättningen används beteckningen nya Moderaterna för partiet efter förändringen

- Hur har Moderaternas politiska språk och idéer förändrats inom välfärdspolitiken mellan 1998 och 2010, och hur kan denna förändring förstås?

1.2 Disposition

Jag har presenterat en kort inledning samt frågeställning och syfte. Vidare följer ett par utgångspunkter inför den fortsatta undersökningen. I kapitel två presenteras teorier och forskning om välfärdspolitik och hur denna kan förstås med utgångspunkt i Moderaterna. En redogörelse finns också för den språkfilosofi som ligger till grund för undersökningen. Sedan följer ett kapitel där en presentation av hur analysen av materialet praktiskt kommer att gå till. Efter det följer ett avsnitt med en redogörelse av analysen som genomförts. Avslutningsvis förs en diskussion om hur partiets förändring inom välfärdspolitiken kan förstås.

1.3 Avgränsningar

Studien är avgränsad till att undersöka Moderaterna och deras förändring inom välfärdspolitiken från slutet på 1990-talet tills 2010. I teoriavsnittet och diskussionen förekommer referenser till partiet och dess politik och idéer från tidigare år, men studien som genomförts är begränsad till slutet av 1990-talet till 2010. Andra områden inom partiets politik kommer att finnas med i analysen som jämförelse, men detta är inget som diskuteras bland resultaten. Jag kommer inte heller att undersöka partisamarbetet Alliansen och hur detta kan spela in för att förstå Moderaternas förändring. Materialet är begränsat till tal från partistämmor och rikskonferenser. En längre motivering till valet av material följer i metodkapitlet.

1.4 Relevans

Den här studiens utomvetenskapliga relevans ligger i att det är en undersökning av ett svenskt riksdagsparti. Partier är alltid aktuella forskningsområden då de spelar en nyckelroll i den svenska demokratin. Forskning om dessa har följaktligen hög relevans för samhället i stort (Erlingsson et. al., 2005:12). De uttalade förändringarna under tidsperioden som undersöks bidrar också till att öka relevansen för att vetenskapligt undersöka denna period. Studiens inomvetenskapliga relevans ligger i att undersökningen inte har genomförts som varken en strikt idéanalys, policyanalys eller retorisk analys av partiet. Metoden som används faller under samlingsnamnet begreppshistoria och är en lingvistisk

forskningsgren som används för att söka förändring av begrepp. Metoden används vanligen som en metod för att studera politik och språk i ett historiskt perspektiv (Kurunmäki 2005:181). Här finns en relevans i att studera ett relativt vanligt forskningsområde, men där metoden skiljer sig från de metoder som traditionellt används.

1.5 Teoretisk ansats

Den studie som jag genomfört är en tolkande studie där förståelse söks till det resultat som jag funnit. Det är en undersökning som ligger åt den hermeneutiska forskningstraditionen (Lundquist 1992:42). De teorier och den tidigare forskning inom området som jag presenterar i nästa kapitel kommer att användas för att söka förståelse till förändringen i ett större sammanhang och sätta resultatet i perspektiv. Studien är kvalitativ och jag har inte för avsikt att pröva eller vidareutveckla existerande teorier. Den här uppsatsen har inga generaliserande ambitioner utan studerar språk i en given tid och kontext. Jag har inte för avsikt att dra någon slutsats om något större än det jag studerar och diskuterar inom ramen för denna undersökning (Lundquist 1993:153f).

1.6 Vetenskapsteoretiska överväganden

För att studera förändring och språk på det sätt som jag avser att göra så är förståelse av materialet viktigt. Den här uppsatsen har en ideografisk ansats i att studera Moderaternas förändring de senaste åren. Fallet undersöks i en tid då det är aktuellt i svensk politik. Ontologiskt så placerar jag mig åt det relativistiska hållet. Studien som jag genomför är en studie av verkligheten och hur den manifesteras genom språket (Lundquist 1993:68). Epistemologiskt ansluter jag mig till den subjektivistiska skolan som innebär att den kunskap vi kan söka är begreppsberoende. I mitt fall handlar det om att den förståelse som jag söker i materialet beror av hur jag tolkar de texter som jag kommer att studera. Martin Hollis menar att mening kan ta sig uttryck genom handlingar, språk, normativa utsagor och övertygelser (Hollis 2002:144). Distinktionen mellan meningen av en handling och vad aktören menar med den handlingen är nära förknippad med vad ord betyder och vad man menar med orden (ibid.). Språk är en nyckelfaktor till att förstå samhällsliv. Sambanden mellan handling, idé och språk är nära, där språket är en länk mellan idé och handling (ibid.). Med utgångspunkt i detta kan en studie av språk för att kunna veta något om idéer och handling motiveras. Det är genom språket som idéerna och handlingarna förbinds.

2 Teori: att förstå förändring

I det här avsnittet redogör jag för hur samspel mellan väljare och politik fungerar inom välfärdspolitiken. Jag presenterar några andra forskares syn på nya Moderaterna och deras välfärdspolitik i praktik och retorik. Jag inleder med en positionsbestämmelse inom partiteorin.

2.1 Skinners syn på språk och idéer

Kopplingen mellan språk och handling är en av de aspekter som skiljer min studie från andras om Moderaterna. Vissa forskare menar att om vi ska kunna säga något om samhället och vårt sätt att handla måste språket studeras (Bergström & Boréus 2005:12). Det här är också vad som gör den här analysen betydelsefull. Jag vill inte skilja på retorik och praktik utan undersöka partiets förändring i fältet mellan dessa perspektiv. Det kan förklaras genom en utgångspunkt i begreppshistoria; ”begrepp är knutpunkter där ord och idéer träffas. Man kan säga att begrepp är ord som alltid är mångtydiga” (Kurunmäki 2005:182). Det här är ett bra citat för att fånga kärnan i vad det handlar om. Det är alltid en strid om innebörden av politiska begrepp. Detta påvisar också att det är svårt att tydligt avgöra om partiet ändrat antingen sina idéer eller sitt språk. Skinner gör ingen skillnad på tradition, språk och ideologi när han studerar samhällsliga fenomen. Varje kontext har ett normativt språk som kan användas för att legitimera och samtidigt beskriva handlingar (Palonen 2003:79). Ett problem med en studie av ideologier är att de är mångtydiga, vilket gör att många fenomen kan härledas till samma ideologi. Därför menar Skinner att språket i politiken ska studeras. Han menar dock att det finns ett samband mellan politik och ideologi. Det sambandet handlar om i vilken grad ideologier kan legitimera en viss politik i en given kontext (Palonen 2003:80). Skinner formulerar frågan om legitimitet som:

Thus the problem facing an agent who wishes to legitimate what he is doing at the same time gaining what he wants cannot simply be the instrumental problem of tailoring his normative language in order to fit his projects. It must in part be the problem of tailoring his projects in order to fit the normative language (Skinner i Palonen 2003:80).

Skinner menar att de politiska projekten måste anpassas så att de kan legitimeras av det normativa språk som följer med en viss ideologi. Kopplingen mellan politik och ideologi ses alltså som vilken politik som kan legitimeras av en ideologi i en kontext. Varje studie av språk måste studeras inom dess kontext. Studien av

språket måste göras i förhållande till den kontext som är aktuell. Skinner ser kontexter som en del av texten snarare än en motpart till den (Palonen 2003:39). Slutsatsen av Skinners resonemang är att om språket förändras innebär det också en förändring av idéerna för att kunna legitimera handlingar såsom de beskrivs i det nya språket.

2.2 Partiperspektiv

Partier kan ses och förstås ur olika teoretiska perspektiv som förklarar vad som styr deras agerande och uppkomst. Olika perspektiv ger också olika svar på frågan om vad som styr partierna och den politik de driver (Håkansson 2005:61). Min avsikt i den här uppsatsen är att förstå Moderaternas förändring ur ett strukturperspektiv. Där ses partier som ett utflöde av samhället och verkar för att representera de grupper som partiet utgörs av. Perspektivet tar sin utgångspunkt i att partier representerar en viss grupp i samhället och för deras talan i den beslutande församlingen. Partiet ses inte som en självständig aktör, utan styrs av samhällstrukturen som bestämmer partiets agerande mål (Håkansson 2005:63). Det strukturella perspektivet ser alltså partier som kanaler för olika samhällsgrupper att få inflytande över makten och representeras i parlamentet (Håkansson 2005:64).

Det strukturella perspektivet är valt för att söka förståelse till Moderaterna i ett större sammanhang. Ett aktörs- eller organisationsteoretiskt perspektiv skulle i högre grad söka förståelse inom partiet eller med utgångspunkt i partiet. Jag tycker emellertid att uppsatsens relevans ökar då mitt resultat kan relateras till samhället och samhällsförändringar i högre grad. Det ska också sägas att de partiteoretiska perspektiven är teoretiska konstruktioner. I verkligheten kan inte partier renodlas till att enbart vara ett utflöde helt utan egen agenda (Håkansson 2006:63).

2.3 Partistrategier i välfärdspolitiken

Min studie kommer undersöka partiets förändring med fokus mot välfärdspolitiken. Det svenska välfärdssystemet är uppbyggt kring en princip om generalitet. I den svenska modellen innebär det att välfärdspolitiken omfattar i stort sett hela befolkningen och att den tillämpas efter enhetliga regler (Rothstein 2010:30). Den generella välfärdsmodellen är ett resultat av att Sverige haft en stark fackrörelse och många år av Socialdemokratiskt styre (Rothstein 2010:192). Det är också anledningen till att Socialdemokraterna varit ett framgångsrikt parti under 1900-talet. Partiet har skapat en välfärdsmodell som alstrar sitt eget stöd och ger partiet förnyat förtroende (Rothstein 2010:193). Det förklaras genom att partiet har funnit en väl avvägd balans mellan arbetar- och tjänstemannaintressen.

Idén med det generella välfärdssystemet är att utjämna skillnader mellan de som tjänar mer och de som tjänar mindre, men systemet är konstruerat så att även den stora medelklassen har en fördel av det (Rothstein 2010:194). Att medelklassen stödjer systemet är en förutsättning för att systemet ska vara legitimt och därmed fungera (Rothstein 2010:196). Medelklassen är alltså avgörande för det generella välfärdssystemets existens.

2.4 Den generella välfärdsstaten och de nya Moderaterna

När regeringen Bildt tillträdde efter valet 1991 anslöt man sig till det generella välfärdssystemets princip (Rothstein 2010:32). Under 90-talet när Sverige var i ekonomisk kris beslutades om nedskärningar, men detta var inget som påverkade den generella välfärdspolitiken (ibid.) I en artikel publicerad 2008 presenterar Anders Lindbom en undersökning av relationen mellan den generella välfärdsstaten och borgerliga partier (Lindbom 2008:541). Han menar att borgerliga partier i generella välfärdsstater ofta söker mittenväljarnas stöd eftersom det finns en institutionell tröghet mot att gå till val på att reducera den generella välfärdspolitiken. Det teoretiska perspektivet ser det som strategi för att röstmaximera. Lindbom argumenterar däremot för att det handlar om en förändrad politik i partierna. Partiets kärnvärden kan bestå även om partiet förändrar sin bild av hur man ser på samhället och verkligheten (Lindbom 2008:542ff). Gränsen mellan vad som är strategiska förändringar och politiska förändringar försvinner i en väldigt förutbestämd² kontext. Där anpassar partiet sig till den linje som passar bäst i kontexten (Lindbom 2008:544) Med ett institutionaliserat generellt välfärdssystem som Sverige har är det svårt att föra en politik för ett residualt system, eftersom man då tappar för stor del av väljarna (Lindbom 2008:545). Anledningen till partiets framgångar i valet 2006 beror på att Moderaterna tonade ner sina krav på skattesänkningar, eftersom väljarna inte trodde på att det gick att behålla det generella välfärdssystemet och ändå sänka skatterna (Lindbom 2008:553). De förslag som presenterats av både Moderaterna och Socialdemokraterna sedan början av 90-talet var emellertid mer radikala än Moderaternas politik på 80-talet. Men med den kris Sverige hade under 90-talet var Socialdemokraterna tvungna att skära ned bidrag vilket också ledde till att partiet inte kan möta Moderaternas förslag på det sätt som de tidigare kunde (Lindbom 2008:555). Lindboms slutsats är att borgerliga partier kommer att anpassa sin politik för att den bättre ska passa med den generella välfärdsprincipen.

Statsvetaren Stig-Björn Ljunggrens presenterar i sin populärvetenskapliga skrift om de nya Moderaterna en något annorlunda syn på partiet och välfärden.

² Path-dependent, min översättning

Ljunggren menar att partiet är annorlunda idag till skillnad mot för 20 år sedan eftersom också samhället är annorlunda idag till skillnad mot för 20 år sedan. (Ljunggren 2006:214). Det är inte Moderaterna som tagit ett steg mot den politiska mitten, utan snarare mitten som tagit ett steg åt höger (Ljunggren 2006:224). Detta är i linje med Lindboms resultat att både Socialdemokraterna och Moderaternas idéer idag är radikalare än Moderaternas under 80-talet. På ett grundläggande ideologiskt plan har Moderaterna inte förändrats, utan bara fått en mer pragmatisk syn på välfärdsstaten (Ljunggren 2006:249). Lindbom drar liknande slutsatser när han menar att partilinjen försvagas i den generella välfärdsstaten (Lindbom 2008:557).

I en uppsats från 2008 jämför Helena Öhrvall Moderaternas välfärds politik före och efter lanseringen av nya Moderaterna. Öhrvall gör en distinktion mellan praktik och retorik för att undersöka om de förändringar som utlovas i språket också kan återfinnas i partiets motioner (Öhrvall 2008:3). Hon använder Hadenius välfärds politiska dimensioner för att positionsbestämma partiet i praktik och retorik (jfr. Öhrvall 2008:13). Hennes slutsats är att partiet på ett retoriskt plan rört sig från restriktiv residualism mot restriktiv institutionalism, vilket innebär att välfärds politiken fortfarande är begränsad men innefattar fler medborgare (Öhrvall 2008:54ff). När de gäller de sakpolitiska åtgärderna står Moderaterna innan förändringen för ”generös residualism och restriktiv institutionalism. Det offentliga ska stå för en grundläggande trygghet för alla – men inte engagera sig särskilt mycket utöver detta grundläggande” (Öhrvall 2008:62). De nya Moderaterna klassas i högre mån som generösa. Slutsatsen är att Moderaterna gått mot en mer generell och generös välfärds politik i både praktik och retorik. Det är emellertid inte att betrakta som generös institutionalism vilket är den linje Sverige traditionellt haft (Öhrvall 2008:66ff).

3 Metod

3.1 Undersökningsdesign

Den studie jag genomfört av materialet är en begreppsutredande studie där fokus är på begreppsförändring. Analysen av materialet kommer att genomföras med en analysram där inspiration har hämtats från begreppshistorikern Skinner. Detta ger en strukturerad läsning och bidrar till studiens intersubjektivitet. Då det resultat som jag kommer att presentera är min tolkning av texten, är en tydlig analysram ett kriterium för att kunna följa min argumentation i analysen. Detta minskar också risken för att min förståelse avspeglas i tolkningen av texten (Teorell & Svensson 2005:101). Resultatet av undersökningen och citeringar från materialet kommer att presenteras i kapitel 4: Analys.

Innan läsningen av materialet har en avgränsning gjorts för vilka begrepp som kommer att studeras. Detta är för att analysen ska bli så uttömmande som möjligt. De begrepp som jag undersöker är *ansvar, individ och skatt*. De begreppen motiveras med att de alla spelar en central roll inom välfärdspolitiken. De är också begrepp som ofta förekommer då det talas om välfärdspolitik och studier kring nya Moderaterna (jfr. Rothstein 2010:34ff; Öhrvall 2008:54ff; Lindbom 2008:546). Begreppen hänger också ihop med varandra och används ofta inom samma sammanhang i materialet. Detta gör analysen koncentrerad till vissa områden vilket gör att undersökningen kan göras grundligare. Det är också en poäng med att begreppen inte enbart används i välfärdspolitiska sammanhang. Detta är för att kunna göra jämförelser till andra delar av det politiska språket för att ytterligare fördjupa analysen. Någon historisk analys av begreppen genomförs inte. Analysen är begränsad till att undersöka betydelsen av begreppen och hur den skiftar i materialet.

3.2 Material

Det material som ligger till grund för den här undersökningen är tal som hållits av Moderaternas partiledare mellan åren 1998 och 2010. Jag har haft tillgång till 15 tal som jag läst och analyserat. Det finns tal från alla år i perioden utom år 2000, 2004 och 2008. Dessa utgår eftersom det inte är partistämman eller rikskonferens varje år. En komplett lista över talen, vem som talade samt vilket år och datum talen hölls finns i referensförteckningen. Talen är jämnt spridda över tidsperioden som studeras.

De tal som har granskats är tal från Moderaternas rikskonferenser och partistämmor. Ungefär lika många tal finns från båda sammankomsterna. Partistämmor och rikskonferenserna liknar varandra i aspekterna att det båda är regelbundet återkommande partisammanträden. Talen som hålls på partistämmor och rikskonferens är skrivna till och för partimedlemmar och partiföreträdare. De är följaktligen riktade mot personer som är insatta i politiken och redan stödjer partiets idé. Dessa tal är valda för att de innehåller mer retoriska skrivningar, liknelser och talspråk än skrivna dokument från partiet såsom strategidokument, handlingsplaner och valmanifest. De är också idémässiga i den mån att de innehåller fler och längre resonemang om partiets värderingar och idéer än i tal som är riktade mot väljare. De tal som partiledaren håller för väljare är i högre grad instrumentella och beskriver det politiska innehållet mer sakligt. Detta gör att dessa tal från partistämman och rikskonferens är lämpliga att analysera eftersom de är en bra avvägning mellan den djupare politiska idén och den språkliga framställningen av densamma.

Att studera partiet internt kan tyckas gå emot ambitionen att söka förklaring ur ett strukturteoretiskt partiperspektiv. De förändrade betydelsen av begrepp har emellertid en idémässig grund, vilket gör att frågan om var talen hålls är av mindre betydelse (jfr. Palonen 2003:79f).

3.3 Operationaliseringar

3.3.1 Begrepp

I studien ämnar jag att fokusera på begrepp och hur dessa begrepp kan skifta i betydelse, legitimeras och avfärdas genom olika språkliga konstruktioner. För att förstå begrepp vill jag precisera terminologin som används i uppsatsen. Begrepp kan förstås och skiljas från objekt/fenomen och termer (Badersten 2006:84). Termen ses som det språkliga uttrycket, objektet är den faktiska företeelsen och begreppets innebörd representerar förhållandet mellan termen och objektet. En vanlig strävan är att begrepp ska vara entydiga och klara. Ett begrepp är entydigt om den term som används inte syftar till fler än ett fenomen (Badersten 2006:84).

Sammanlänkat med detta kan en distinktion göras mellan ett begrepps innehåll och omfång. Med ett begrepps innehåll menas de kriterier som måste vara uppfyllda för att ett fenomen ska falla under ett visst begrepp. Med ett begrepps omfång menas de fenomen som faller under ett visst begrepp (Badersten 2006:86). Den här terminologin och sättet att tänka kring begrepp och dess innebörd återkommer jag till i analysramen senare i detta kapitel.

3.3.2 Mening

Min analys är en studie av begrepp och hur de används och vilken betydelse som läggs i dem. Dessa sammanfaller med hur talhandlingar kan studeras. Den

enklaste formen av meningen av en text kan sägas vara vad orden betyder i meningen de är skrivna i (Skinner 2002:91ff). Här tas ingen hänsyn till något annat än just det som sägs. En annan aspekt av mening handlar om mottagaren och hur denne uppfattar texten. Alltså definieras mening som vad jag som mottagare uppfattar som den här textens mening (ibid.).

Jag väljer i linje med Skinner att ansluta mig till en tredje versionen av mening. Den aspekten innebär att författarens mening med att skriva så som denne gör i en text undersöks (ibid.). Det är viktigt att känna till författarens motiv och intentioner för att ha skrivit det som denne har gjort. Då kan författaren ställas i förhållande till sin text och därmed blir tolkningen av vad som ska ses som meningen med texten tydlig (Skinner 2002:96).

3.3.3 Förändring

En tanke som blir central i detta sammanhang handlar om hur föränderligt språk är till sin natur. Språket förändras och utvecklas hela tiden, varför det kan vara svårt att se språklig förändring såsom jag vill göra. I vissa fall kan en oförändrad användning av begrepp vara en större förändring än om begreppen hade fått ny innebörd eller använts på nya sätt. Den studie som jag kommer att genomföra ligger emellertid nära i tid. Även det material jag använder har en liten spridning över tid. Detta minskar risken att naturliga utvecklingen av språket blir så stor att sambandet till den uttalade förändring som jag ämnar studera försvinner. I studien kommer begreppens betydelse över tid att undersökas.

Begreppet förändring är intressant eftersom det kan ses ur många perspektiv. En tanke är till exempel om kontinuitet i en föränderlig kontext kan ses som förändring (jfr. Ljunggren 2006:198). De politiska begreppen studeras för att se om de har skiftat i betydelse i materialet.

Jag har ingen ambition att jämföra begreppen med någon filosofisk eller historisk utgångspunkt (Kurunmäki 2005:192). En förändrad betydelse ses alltså om begreppen i materialet skiljer sig i någon eller flera av de aspekter som jag redogör för i analysramen. Förändring i en vidare bemärkelse kommer att diskuteras i studiens diskussionskapitel som följer efter analysen.

3.4 Skinner och begreppshistoria

De strategier och verktyg som används för att analysera materialet är hämtade från en tradition som brukar benämnas begreppshistoria. Det är samlingsnamn för olika sätt att studera begrepps betydelse över tid. Översiktligt syftar metoden till att klarlägga betydelsen, användningen och historien bakom begrepp. Med den begreppshistoriska analysen följer en idé om perspektivism som innebär att vi inte kan finna något objektiva svar på våra frågor, eftersom dessa svar varierar med perspektivet från vilket de ställs. (Kurunmäki 2005:183). Begreppshistoria som

metod innebär epistemologiskt att kunskap inte kan skiljas från det språk vi använder, eftersom språket konstituerar kunskapen (ibid.).

3.4.1 Skinners idéer

Jag har i teoriavsnittet introducerat Skinners idéer om hur språk, politik och samhälle hänger ihop. Här blir fokus snarare på hans idéer om hur språk kan förstås och studeras. Den analysram som ligger till grund för undersökningen har inspireras av Skinner eftersom han argumenterar för att se texter i ett större sammanhang (Palonen 2003:49). Jag tycker att det är en viktig poäng, eftersom partipolitik är så beroende av och uppbyggd kring vad andra partier tycker och säger. Inledningsvis redogörs för Skinners tankar om hur man kan se på begrepp och dess betydelse. I nästa avsnitt presenteras ett mer konkret analyschema baserat på Skinners idé för de texter som jag ska studera.

För att förstå betydelsen av en text måste man förstå vad som finns omkring den och vad den refererar till. Man måste förstå både författarens intention med texten, såväl som författarens intention hur texten skulle bli förstådd. Därför måste man försöka se texten i ett större sammanhang för att se vilken roll i samtalet som texten i fråga fyller (Skinner 2002:86ff). Det handlar om att förstå vad "the agent may have been *doing in* saying what he said, and hence of understanding what the agent may have ment by issuing an utterance with just that sense and reference" (Skinner 2002:104). Studien av begrepp i Moderaternas tal är genomförd i den moderna svenska partipolitiken som kontext. Det är ingen historisk kontext, vilket gör förståelsen för kontexten är större. I materialet förekommer också direkta referenser till Socialdemokraterna och deras politik. Detta ses som en del av den kommunikation som sker inom kontexten vilket jag också tagit hänsyn till i tolkningen av materialet.

Skinner ansluter sig till Austins teori om talhandlingar. Talhandlingsteorin utgår från att språk och handlingar inte tydligt kan särskiljas. För att förstå en text måste man alltså förstå vilken handling som yttras genom texten (Skinner 2002:104). En distinktion kan göras mellan tre olika former av talhandlingar (Kurunmäki 2005:189).

1. Den *lokuta* aspekten – Vad betyder texten i sig självt? Vad betyder de använda orden? Här fokuserar man alltså på texten och orden så som de är skrivna i texten (Kurunmäki 2005:189).
2. Den *illokuta* aspekten – Vad betyder framförandet av texten? Vilken handling utförs genom framförandet av texten? Fråga, befallning? Varför skrev författaren som den gjorde? (ibid.).
3. Den *prelokuta* aspekten – Vilken effekt har yttrandet på mottagaren? Hur mottogs eller uppfattades talhandlingen? (ibid.).

Av dessa är emellertid Skinner mest intresserad av den illokuta aspekten. Det är den illokuta aspekten av en talhandling som är mest givande att analysera (Kurunmäki 2005:190). Den lokuta tar inte hänsyn till kontexten utan ser texten

som självstående. Den prelokuta aspekten är avhängig vem som är mottagare, vilket författaren inte kan veta då denne framför talhandlingen (Skinner 2002:113). Att studera den illokuta aspekten medför att hänsyn tas till kontext samtidigt som forskaren kan bilda sig en uppfattning om författarens intentioner.

Skinner avfärdar en strikt historisk analys av begrepp då han menar att detta inte ger en fullständig och rättvis bild av meningen med texten. Skinner kritiserar den historiska metoden att tillskriva historiska händelser orsaker och konsekvenser (Skinner 2002:10ff). Men likväl som en granskning av enbart en text blir missvisande har Skinner också kritiserat renodlade kontextualister. ”[K]ontextualister [har] en tendens att reducera textens mening till en kontext, medan textualister riskerar att hamna i anakronismer, dvs otidsenliga tolkningar” (Skinner i Kurunmäki 2005:188f). I artikeln *Meaning and Understanding in the History of Ideas* skriver Skinner att forskare som söker svar på betydelse av begrepp genom att studera kända tänkare eller genom idéhistoriska studier ofta uppnår tillfredsställande resultat. Dessa metoder är dock ofullständiga för att överväga ”any attempt to understand the relations between what a given writer may have said, and what he may be said to have meant by saying what he said” (Skinner 1969:30). Det handlar alltså både om den lokuta som den illokuta aspekten av talhandlingar. Skinner menar att dessa frågor i slutändan inte går att särskilja (Skinner 2002:113).

3.4.2 Analysram: Skinner i praktiken

För att analysera politiskt språk presenterar jag nedan metoder som kan användas till att analysera en förändrad betydelse av begrepp. Analysramen är begreppsorienterad och analyserar användningen och betydelsen av begrepp. För att förstå texten och hur termerna används måste också deras sammanhang i texten studeras. Mina begrepp är i grunden hämtade från välfärdspolitiken, men referenser finns till andra delar av texterna där begreppen används mer generellt eller inom andra områden. Det handlar om att studera hur termer används och hur de beskrivs och motiveras.

Jag vill allra först klargöra en utgångspunkt som genomsyrar hela analysen. Alla uttalanden är någon form av kommunikation. Kommunikationen sker i samverkan med någon eller något annat. En studie av i vilken kontext texten är skriven och hur uttalandet kan ses som en del i en kommunikation är följaktligen av betydelse (Skinner 2002:114f). För att hitta kontexten söks var uttalandet har en påverkan. Det handlar alltså om att föreställa sig vem som kan vara motpart eller deltagare i den kommunikation som texten utgör en del av (Skinner 2002:116).

Begreppen kommer att studeras ur tre aspekter. Dessa aspekter tar fasta på nyckelord som används för att bära upp språket. Metoden går ut på att analysera hur termer används i förhållande till vad de beskriver (Skinner 2002:158ff). När en ideologisk diskussion förs genom en diskussion av begrepp handlar det om att bestämma mening. Genom debatt och diskussion kan mening bekräftas, förkastas eller förändras (Skinner 2002:160). Meningen av begreppen är vad den som gör

uttalandet menar när denne säger som den gör. Därav är användningen av begrepp inte bara en språklig fråga, utan en fråga om hur man ser på samhället. Det är i de sammanhangen som även ideologi kan sätta begränsningar för hur begreppsanvändning kan legitimeras, som beskrevs i teoriavsnittet. Nedan har jag listat dem i punktform.

- En första aspekt för att bestämma meningen av ett begrepp är att känna till hur termen kan användas och vilka kriterier som måste uppfyllas för att kunna använda begreppet. Kriterierna är de som måste uppfyllas för att bestämma begreppets omfattning, vilket kan skilja likartade termer från att omfatta samma fenomen (Skinner 2002:161). Kriterierna placerar begreppet i förhållande till andra begrepp. En förändring av kriterierna medför till att begreppet kan innefatta fler eller färre fenomen. Ett begrepp kan få en förändrat betydelse om något av de kriterier som vanligen ställts upp för begreppet ändras eller om fler kriterier tillkommer (Skinner 2002:163ff). Fortsättningsvis kallas den här aspekten för *kriterier*.
- Den andra aspekten handlar det om att känna till hur termen kan användas. Det handlar om vilken räckvidd termen har och vad den refererar till. I den aspekten analyseras hur väl de uppställda kriterierna stämmer överrens med de fenomen som termen kan referera till (Skinner 2002:161f). Kriterier kan användas för att analysera olika begrepps skillnader och få en känsla för var begreppet placerar sig i förhållande till andra, medan referens handlar om hur väl termen kan relateras till verkligheten (Skinner 2002:162). Detta hänger samman med hur verkligheten uppfattas. Därför kan ett begrepp vars kriterier är tydliga ändå referera till olika fenomen beroende av olika eller en förändrad syn på verkligheten (Skinner 2002:165). Vidare kan en förändrad referens av en term i sin tur också leda till att kriterierna för hur begreppet används förskjuts och begreppet får en ny innebörd (Skinner 2002:167). Fortsättningsvis kallas den här aspekten för *referens*.
- En tredje aspekt handlar det om hur begreppet värderas. Här analyseras vilken värdeladdning begreppet har. Det är också en fråga om talhandlingar i bemärkelsen vad begreppet uppmanar till (Skinner 2002:162). Det som är av betydelse är hur begreppet används i sitt sammanhang och om den uttrycker till exempel uppskattning eller nedlåtenhet. Ett begrepp får en ny laddning om de talhandlingar den uppmanar till förändras eller försvagas (Skinner 2002:169). Det är alltså i högre grad en fråga om i vilka sammanhang och konstruktioner begreppet används i, snarare än fokus på det specifikt. För att ändra laddning kan också den term som uttrycker ett begrepp bytas ut mot en annan term. Antingen en helt ny, eller en som vanligen används i andra sammanhang men uttrycker en annan laddning (Skinner 2002:151). Då laddningen av ett begrepp ändras, så ändras också innebörden av vad

begreppet uttrycker (Skinner 2002:151). Fortsättningsvis kallas den här aspekten för *laddning*.

Dessa ovan nämnda punkter är metoder för att se hur betydelsen av begrepp avspeglas i hur samhället uppfattas. De valda begreppen kommer att studeras utifrån kriterier, referens och laddning. En förändrad betydelse av begreppen uppstår om någon eller flera av aspekterna uppvisar skillnader inom materialet. Materialet kommer inte att delas upp som tiden före och efter att nya Moderaterna i analysen. Istället kommer materialet ses över hela den tid som studeras och referenser till materialet förekommer till enskilda år eller större delar av materialet som den tidigare delen och den senare delen.

4 Analys: Moderaternas politiska språk

I det här kapitlet presenterar jag min analys av materialet. För att exemplifiera mina resonemang kommer jag att referera till talen. Jag kommer dock inte att återge alla ställen där begreppet förekommer eller nämns. Analysen är disponerad så att varje begrepp analyseras under enskilda avsnitt. Efter analysen av de enskilda begreppen följer en kort sammanfattning.

4.1 Begrepp

4.1.1 Ansvar

Det första begrepp som jag vill ta upp i den här analysen är *ansvar*. I politiska sammanhang är det ett begrepp som är vanligt förekommande, vilket även återspeglas i materialet. Ansvarsbegreppet har förändrats i aspekten referens. I de tidigare delarna av materialet talas mycket om individens ansvar och ofta i samband med frihet. För att nå frihet krävs eget ansvarstagande (Bildt 1, s.4) och ansvar beskrivs också som en förutsättning för frihet. Bildt säger "[m]en denna frihet måste också bygga på ansvar. Frihet och ansvar är två sidor av samma sak [...] Strävan efter friheten. Och viljan till ansvarstagande" (Bildt 1, s.6). Lundgren talar i korta drag om det politiska ansvaret för rättsväsendet, att trygga medborgarnas liv och tillgångar samt sätta ramar för skolan (Lundgren 3). Han beskriver i likhet med Bildt ett parti med "frihet och personligt ansvar som främsta ideologiska utgångspunkter (Lundgren 3, s.12). Han säger att grundproblemet med den Socialdemokratiska politiken är att den inte formas med utgångspunkt i enskilda människors egen kraft och vilja att ta ansvar (Lundgren 2).

Reinfeldt resonerar i ett av sina tidigare tal, i likhet med Lundgren och Bildt, om idéparet frihet och ansvar. Andemeningen är att frihet byggs på individuellt ansvarstagande (Reinfeldt 3, s.1). Här kan emellertid en ny referens till ansvarsbegreppet skönjas. Reinfeldt talar även om Moderaterna som ett ansvarsfullt parti och vikten av att föra politik på ett ansvarsfullt sätt. Han säger om jobben att "här har vi också ett tydligt ansvar. Vi begär mandat av väljarna för att förändra och skapa resultat" (Reinfeldt 3, s.7). Det är en annan användning av begreppet där begreppet ansvar istället refererar till vad partiet gör och vad som förväntas av partiet. Detta är en linje som fortsätter i Reinfeldts senare framföranden. På partistämman 2007 talar Reinfeldt om ansvaret för Sveriges ekonomi. Han beskriver hur väl Sverige klarat sig genom den ekonomiska krisen och hyllar arbetet med att hålla ordning i statsfinanserna. "Vi tog ansvar. Vi såg

till att det går ihop [...] Ändå har vi historiska överskott i de offentliga finanserna. Så tar man ansvar” (Reinfeldt 5, s.4). Vidare talar han om ett parti som bär *helhetsansvaret* för Sverige. Han åsyftar ansvar för jobb, skatter, människor och miljö (Reinfeldt 5).

I Reinfeldts tal på partistämman 2009, då Moderaterna sitter i regeringsställning, nämner partiledaren fem förutsättningar som vi i Sverige ska vara varsamma om, varav en är ”Sverige ska vara ett generöst och ansvarstagande land” (Reinfeldt 7, s.2). I sitt tal på rikskonferensen 2010 nämner Reinfeldt även ansvaret som Sverige tagit i att inte utveckla kärnvapen vilket är ett område inom vilket ansvarsbegreppet inte nämnts tidigare (Reinfeldt 9). Han återkommer också till partiets ekonomiska ansvar och säger ”Man tar upp den moderata valedeln. Det är ansvar, det är arbetslinjen, det är Anders Borg” (Reinfeldt 9, s.10). Reinfeldt avslutar talet med att hylla partiets förmåga att bära ansvar och hävdar att det gör det bättre förberett på att förtjäna folkets förtroende (Reinfeldt 9, s. 13).

Referensen av ansvarsbegreppet har förändrats från att i första hand åsyfta individen till att åsyfta staten och partiet. I de senare talen förekommer ansvarsbegreppet med individen som utgångspunkt bara vid ett fåtal tillfällen. Det kan också nämnas att i talen från 2007, 2009 och 2010 nämns ansvar med individen som utgångspunkt inte alls. Det som ändå indikerar en förändring är att begreppet används konsekvent med individen som utgångspunkt i de tidigare talen, medan de i de senare talen har partiet och staten som utgångspunkt. I dagligt tal hade både referensen till individen och staten varit referenser som de flesta hade godtagit som legitima för ansvarsbegreppet. Ses det isolerat i det material och det sammanhang som jag gjort när jag studerat det så uppenbarar sig ändå en skillnad.

Begreppet kan också sägas ha fått något av en ny laddning. I de tidigare talen användes ansvarsbegreppet i en neutral mening som i friheten och ansvaret. I den senare delen av talen används dock ansvarsbegreppet i sammanhang där Sveriges goda ekonomi hyllas. Ansvar sätts då i betydelsen att det leder till god ekonomi och god välfärd. Detta medför att ansvarsbegreppet får mer positiv laddning. Sett ur aspekten kriterier har inte ansvarsbegreppet förändrats. Även om subjektet och det fenomen som termen ansvar refererar till är annorlunda så är den illokuta aspekten av talhandlingen som utförs densamma. Kriterierna för vad som anses vara ansvar är samma oberoende av om det är individen eller staten som är utgångspunkten.

4.1.2 Individ/människan

Kopplat till ansvarsbegreppet är också begreppet individ. I de tidigare talen talas det ofta om individen i samband med ansvar, vilket jag nämnt ovan. Samtidigt som ansvarsbegreppet får en ny referens blir också termen individ mer sällsynt och får en förändrad betydelse. Individbegreppet beskrivs i nya termer och i en annorlunda laddning.

I Bildts tidiga tal nämner han individen återkommande. Ofta talar han om individ och ansvar, eller individ och frihet. Den enskilda individen är också en

konstruktion som förekommer (Bildt 1). Bildt säger ”Men staten är aldrig detsamma som samhället. Statens makt måste alltid, så långt detta är över huvud taget möjligt, respektera individens frihet” (Bildt 1, s. 5). En annan term som förekommer ofta tillsammans med individbegreppet i de tidiga talen är familjen. Bildt återkommer till konstruktioner i stil med ”en skattereform för individer och familjer skall kunna leva på sin lön” (Bildt 1, s. 14). Individen och nationen är också en konstruktion som förekommer (Bildt 2, s. 16). På rikskonferensen 2001 fortsätter Lundgren med ett liknande språk. Han menar att ”individens frihet skall alltid vara utgångspunkten (Lundgren 1, s. 5) och att ”människor [i den Socialdemokratiska politiken] ses som delar av olika kollektiv, istället för de unika individer vi alla är” (Lundgren 1, s. 10).

Lundgren använder på många ställen termen människa synonymt med hur han använder termen individ. Han säger till exempel att den Socialdemokratiska politiken ”grundlägg[er] förmyndariet. De kläs i vackra ord som solidaritet och omtanke. Men det låser in den fritt tänkande, självständiga och oberoende människan” (Lundgren 3, s. 7). I de senare talen blir termen individ mer ovanlig. På stämman 2003 nämns individ bara några enstaka gånger. Språket som förtydligar människans värde i förhållande till politiken kvarstår. Det är emellertid en mjukare framställning. Lundgren menar att ”människor är inte till för politiken. Politiken är till för människorna (Lundgren 4, s. 14). När Fredrik Reinfeldt håller sitt första tal som partiledare talar även han in om människan i en annan ton. Termen individ förekommer sparsamt. Reinfeldt menar att ”när vi erkänner människans strävan efter egen växt inser vi att det inte är meningsfullt att indela människor i svaga och starka, eller rika och fattiga” (Reinfeldt 1 s. 4).

Reinfeldts fortsatta tal om människan är den språkliga framställningen mer varierad än Lundgren och Bildts mer rättframma och konsekventa tal om individen. Reinfeldt klargör att människan är politikens utgångspunkt och mål (Reinfeldt 2, s.4). Vid stämman 2005 nämner Reinfeldt människans olika förutsättningar i livet och dennes olika behov av stöd ”När vi talar om friheten måste vi se alla dessa livets faser och se att frihet betyder olika saker för olika människor (Reinfeldt 3, s.2). Han sammanfattar människan som kapabel men bräcklig och menar att Moderaternas människosyn ska bygga på en balanserad syn på människans förmåga och möjligheter (Reinfeldt 3, s.3).

På stämman 2007 talar Reinfeldt om att möta människan med förväntan men också den bräcklighet som präglar människan (Reinfeldt 6, s. 2). Han menar att faktumet att människan har olika erfarenheter och att livsfaserna ser olika ut är individualismen. Individualismen lägger grunden för mångfald. Till detta kopplas även begreppen tolerans och frihet (Reinfeldt 6, s. 2). Reinfeldt sammanfattar det som att Moderaterna är partiet som vill ”möta människorna med kraft och vilja att fatta egna beslut, att få välja en egen väg i livet, men som också har beredskap att stödja, men också att korrigera när det blir fel eller när människor inte längre orkar” (Reinfeldt 6, s. 3).

Kapabel men bräcklig är en beskrivning som återigen återkommer på stämman 2009 (Reinfeldt 7, s. 4). I talet från 2010 års rikskonferens återkommer Reinfeldt till människan som utgångspunkt. Han menar att friheten att välja är det som får människor att växa (Reinfeldt 9, s. 4). Men han beskriver också att baksidan av

människan med dess förmåga att bygga och lösa problem är självdestruktivitet och förmåga att riva. Detta menar han leder till att vi inte kan se ”ett samhälle som utgår från enskilda individer. Vi hänger ihop, tillsammans (Reinfeldt 9, s.4). Människor ska ge stöd till varandra i både bra och sämre stunder menar Reinfeldt. Han säger att han vill se ett samhälle med ”frihet till enskilda individer men som inser att vi hänger ihop och som jobbar med sammanhållning och som får vårt samhälle att gå fram tillsammans” (Reinfeldt 9, s. 4).

Många förändringar kan spåras i individbegreppet. En tydlig förändring av individbegreppet kan ses i att termen individ inte förekommer i den senare delen av materialet, där talas det istället om människan. Termen människa används även tidigare, men då i högre utsträckning som synonym till individ. Begreppet individ sätts också i den tidigare delen av materialet ofta samman i konstruktioner där begrepp som frihet och enskild också förekommer. Det ger individbegreppet en laddning som fri och ensam. Huruvida laddningen tolkas som positiv eller negativ är en subjektiv fråga. Jag ser emellertid termen människa som i högre grad neutral än vad termen individ är. Individbegreppet har följaktligen fått en ny laddning i att termen människa börjar användas istället för individ.

Den vidare frågan gäller begreppets referens. I den senare delen av materialet är begreppets referens till individen som en del av ett kollektiv. Något som Lundgren bokstavligen hävdar motsatsen till. Samtidigt talar Fredrik Reinfeldt om individbegreppet och individualism med en referens till mångfald och tolerans. Det är en helt annan referens än vad som tidigare gjorts. Det som skett är alltså att individbegreppet inte längre refererar till den enskilda individen utan i den mån den mån den refererar till individer så är det som en del av ett kollektiv.

Sammanlänkat med detta är också begreppets kriterier. De nya kriterier som ställs upp för individbegreppet är att individen är fri men ändå en del av ett samhälle och ett kollektiv. Reinfeldt talar om människan som bräcklig och i behov av stöd. Betydelser av individen som fri och ensam utesluts i den senare delen av talen. Fortfarande förekommer skrivningar där den enskilda individen som fri och ensam beskrivs, poängen är dock att grundbetydelsen av begreppet förändrats. I de fall som individen beskrivs som fri görs ytterligare förklaringar och förtydliganden.

Sammanfattningsvis kan sägas att individbegreppet förändrats i många avseenden. Termerna individ och människa som tidigare använts tämligen synonymt förändras. Termen individ används mer sparsamt och då med en mer varierad referens. För begreppet ställs nya kriterier upp och den neutrala termen människa används istället för individ. Referensen blir till fenomen som ligger i linje med de nya kriterierna som gäller då partiet talar om individen.

4.1.3 Skatt

Skattebegreppet är ett väl omskrivet ämne och föremål för diskussion inom alla politiska områden. Här kan en förändring i begreppsladdning skönjas. Språket som används för att tala om skatt har gått från en hårdare ton mot en mjukare och mer varierad framställning. I de tidiga talen är Bildt och Lundgren tämligen

konsekventa i sin användning av skattebegreppet. Det talas om höga skatter i samband med Socialdemokraterna och låga skatter i samband med Moderaterna (Bildt 1; Bildt 2). Bildt talar om att en *skattereform* måste till för att sänka skatten och att de borgerliga verkar för en *skattereduktion*. Han resonerar om att en i högre grad internationaliserad värld kommer skatt på produkter och tjänster som rör sig över gränserna att sänkas vilket innebär att ”med brutal nödvändighet kommer *skattebördan* med en sådan politik förskjutas från det och de som kan välja bort Sverige till det eller de som i realiteten inte har något val” (Bildt 1, s.19, min kursivering.).

Mycket av språket går igen i Lundgrens tal. Socialdemokraterna beskrivs som ”högskattesatsernas försvarare” (Lundgren 3, s.9) och ”högskattelinjen ligger fast” (Lundgren 2, s.6) Lundgren fortsätter med ”i Sverige betalar alla för hög skatt. Vi ska därför sänka allas skatt” (Lundgren 3, s.9). Även fastighetsskatten är en skatt som diskuteras flitigt och återkommer frekvent. Där är framställningen också tydlig och konsekvent. ”Jag har sagt det förut och jag kommer att fortsätta säga det fram till valet. Fastighetsskatten ska inte justeras. Fastighetsskatten ska inte begränsas. Fastighetsskatten skall slopas” (Lundgren 2, s.8).

Skattetryck är också ett begrepp som förekommer i Reinfeldts tidiga tal (Reinfeldt 1; Reinfeldt 2). Vid partistämman 2001 nämns skatt i samband med välfärd. Lundgren citerar Socialdemokraterna som menar att Moderaterna inte är emot skatter, de är emot välfärd (Lundgren 4, s.11). Lundgren replikerar med ”för dem är *välfärd* synonymt med stor offentlig sektor och stark politisk styrning” (Lundgren 4, s.12). Under partistämman 2005 nämns skatt och välfärd i samband med Moderaternas politik; den skattefinansierade välfärden (Reinfeldt 3, s. 6). Skatt i samband med ansvar förekommer också. Reinfeldt säger ”Den som vill sänka skatten med en medföljande känsla av trovärdighet, väl finansierat och genomtänkt, vinner väljarna mer än den som lovar stora skattesänkningar men utan besked om hur det ska gå till” (Reinfeldt 3, s. 5).

Välfärd och ansvar i samband med skatt återkommer Reinfeldt till fler gånger (jfr. Reinfeldt 9). På partistämman 2005 säger Reinfeldt ”det är välfärdens tur. Välfärd före värnskatt” (Reinfeldt 5, s. 4). Vid stämman 2007 talar Reinfeldt om en vision om Sverige som ett skatteparadis. Inte i betydelsen öriken dit man kan söka sig om man är rik, utan i betydelsen att Sverige ska vara ett skatteparadis för dem som tjänar minst (Reinfeldt 6, s. 8). På stämman 2009 säger partiledare Reinfeldt ”vi måste få valuta för skattepengarna” (Reinfeldt 7, s. 7). Även om de två termerna *sänka* och *skatt* i samband med Moderaterna återkommer genom hela materialet, så är språket kring skattebegreppet ett annat i de senare delarna av materialet.

Skattebegreppet får en ny laddning i den senare delen av materialet. I den tidigare delen sattes skattebegreppet ofta samman med negativa ord. Till exempel *skattebördan* och *skattetrycket*. Även *högskattesatsens försvarare* och *högskattelinjen ligger fast* kan tolkas som negativt laddade begrepp ur den illokuta aspekten av talhandlingen som utförs i framställningen. Detta står i kontrast mot den senare delen av materialet där skattefinansierad välfärd är en vanligare konstruktion som återkommer. De talar inte om *sänka* och *skatt* på samma sätt utan väljer att tala om den skattefinansierade välfärden. Detta

påminner om vad skattpengar används till. Tolkningen är att partiet hela tiden vill legitimera skatteuttaget med något som uppfattas som positivt, välfärden. När Reinfeldt nämner *skatteparadiset* är det åter en tydlig indikation på att skattebegreppet sätts samman med positivt laddade begrepp. Skattebegreppet får därmed en ny laddning av de sammanhang som de används i. Istället för de tidigare resonemangen där framställningen av skatt var något negativt går språket mot en mer varierad och positiv framställning av skattebegreppet.

4.2 Sammanfattning

Jag har nu presenterat tre begrepp och hur dessa har förändrats i betydelse i materialet ur olika aspekter. Resultatet visar att de olika begreppen förändrats, men ur olika avseenden. Ansvarsbegreppet refererar annorlunda och har en annorlunda laddning. Även skattebegreppet har fått en annan laddning, från att ha haft en negativ mot en mer positiv. Individbegreppet har förändrats ur flest avseenden och har både en annorlunda laddning, samtidigt som referensen skiljer sig och kriterierna för vad som faller under begreppet förändrats. Det som är betydelsefullt är att begreppen går från att vara individfokuserade mot att vara mer fokuserade mot en gemenskap. Ansvarsbegreppet har en tydlig förändring mot en mer inkluderande användning. Det är staten och vi som gemenskap som tar ansvar och inte den enskilda individen. Likaså är individbegreppet mer orienterat mot en gemenskap och ett kollektiv jämfört med hur det framställdes inledningsvis. Individen är i behov av stöd och hjälp i stunder då hon är svag. Skattebegreppet fick en mer positiv laddning och skatt sattes i samband med den gemensamma välfärden. Att begreppet sätts i samband med välfärd indikerar att medborgarna får något tillbaka för den skatt som de betalar. Tolkningen är att skatten inte längre ses som en kostnad, utan att skattebegreppet kom att handla mer om den gemensamt finansierade välfärden. Det ses som ett steg mot en förändring där inte längre individen står i fokus i lika hög grad. Detta gäller även för de två andra begreppen som jag undersökt.

5 Diskussion och slutsatser

Den förändring som jag spårat i begreppen går igenom flera olika politiska områden. I vissa lägen har jag refererat till där begreppen används inom det välfärdspolitiska området och på vissa ställen har jag visat hur det används i andra sammanhang. Där välfärden diskuteras är det inte alltid det generella välfärdssystemet som står i centrum för resonemanget. Poängen med begreppen är att de är välfärdspolitiska men samtidigt också övergripande politiska begrepp och kan användas inom många olika områden. Det ger en bredare bild av hur begreppen har förändrats i betydelse. Den förändring som jag har presenterat är genomgående för vad partiet lägger för betydelse i begreppen. I den diskussion som följer nedan kommer den förändrade betydelsen av begreppen att sättas i relation till välfärd och det generella välfärdssystemet. Det ger en bild av hur förändringen i partiet kan förstås utifrån välfärdspolitiska teorier.

5.1 Språk, idéer och kontext

Många har undersökt om de nya Moderaterna är ett parti som förändrats i grunden eller om de nya Moderaterna bara är en förändring på ytan (jfr. Öhrvall 2008). Det som är centralt för undersökningarna är att de jämför partiets idéer med partiets språk. Med utgångspunkt i Skinners teorier behöver inte den uppdelningen göras. Studien som jag har genomfört är en begreppslig studie av begrepp och idéer. I teoriavsnittet beskrevs Skinners syn på hur relationen mellan ideologier och politiskt språk ser ut. Han menar att ideologierna sätter gränser för vad som språket kan legitimera i en given kontext. För att vinna legitimitet åt sin handling måste den politik förs att kunna legitimeras av det normativa språk som följer av ideologin (Skinner i Palonen 2003:80).

Det slutsatser som analysen genererade var en förändring mot en begreppsanvändning där individens fokus tonades ner till förmån för det gemensamma samhället och välfärden. Språket var mer inkluderande och en mindre skarp hållning gentemot skatter och individer kunde också utläsas ur analysen. Den begreppsliga förändringen innebär också en idémässig förändring eftersom den begreppsliga förändringen bygger på hur samhället uppfattas och värderas (Skinner 2002:160). Det är med detta resonemang i ryggen som jag menar att den begreppsliga förändringen kan diskuteras inom ramen för välfärdspolitik även om begreppen som sådana även förekommer inom andra politiska områden. Slutsatsen är att partiet förändrats i sin syn på samhället, vilket skapar förutsättningar för partiet kunna legitimera sina talhandlingar såsom man gjort.

5.2 Moderaterna och den generella välfärdsstaten

Ansvarsbegreppet fick en förändrad referens från att ha syftat på individen mot att istället tala om staten och partiet. Det är en förskjutning av begreppet mot att ansvar är något gemensamt och inte något som den enskilde individen är lämnad ensam med. Den förändrade betydelsen av ansvarsbegreppet kan relateras till välfärdspolitik med tolkningen att partiet förtydligat sin positiva inställning till det generella välfärdssystemets princip (Rothstein 2010:32). Partier som ansluter sig till det generella välfärdssystemets har också bättre förutsättningar nå framgång i val. Systemet är utformat så att de flesta medborgare gynnas av det generella välfärdssystemet vilket gör det svårt att föra en politik som för att minska dess omfattning (Rothstein 2010:194; Lindbom 2008:557). Den tolkningen förstärks också av partiets valframgångar de två senaste valen (Val 1; Val 2; Val 3).

Individbegreppet har fått en ny laddning som är mer neutral än tidigare. Som tidigare nämnts hänger individbegreppet väl samman med ansvarsbegreppet. I de tidigare delarna av talen talades det om den enskilda individen och friheten. I den nyare betydelsen tydliggörs individen som en del av samhället likväl som att den neutralare termen människa används i högre utsträckning. Ljunggren menar att partiet generellt intagit en mer pragmatisk hållning (Ljunggren 2006:251). Den mjukare framtoningen i sin syn på individen kan bekräfta Ljunggrens teori. En tolkning utifrån Skinner är dock att den förändrade laddningen, referensen och kriterierna som kan ses i individbegreppet söks i en förändrad syn på människan. Ljunggren menar att partiet blivit bättre på att söka människor och deras problem (Ljunggren 2006:196). Partiet försöker närma sig folk på deras villkor istället för att enbart driva den traditionella partilinjén, vilket överrensstämmer med den förändrade betydelsen av individbegreppet (ibid.).

En annan tolkning av partiets syn på människan kan ses i att Moderaterna varit kluvna till en renodlat nyliberal politik. I partiprogrammet från 1984 fanns en tydlig nyliberal prägel (Boréus i Lindbom 2008:548). Politiken från samma period stämmer dock inte överrens med de idéer som presenterats i partiprogrammet (Lindbom 2008:548). Både Socialdemokraterna och Moderaterna idag för en välfärdspolitik som är mer radikal än den politik som Moderaterna förde under 80-talet (Lindbom 2008:553). Moderaterna är de mest nyliberala partiet i Sverige, samtidigt som de i en jämförelse med dess motsvarighet Storbritannien inte är nyliberala. Tolkningen av detta är att sättet på vilket man ser på individen kan ha förändrats med grund i att partiet i olika tider präglats av olika idéer. Den välfärdspolitiska kopplingen kan göras genom att återvända till resonemanget om ansvar. I takt med att välfärdsstaten vuxit sig stark kan samma argumentation som för ansvarsbegreppet även föras om individen. Det innebär att partiet ser individen som en del av samhället snarare än som enskild, vilket är ett sätt att omfamna den generella välfärdsprincipen (Rothstein 2010:194).

Moderaterna har alltid varit ett parti som vill sänka skatterna (Ljunggren 2006:206). Analysen av skattebegreppet ger vid handen att partiet i den senare delen av undersökningen har skattebegreppet en mer positiv laddning i de sammanhang där begreppet används. Det talas om *den skattefinansierade*

välferden och skatten legitimeras med att den betalar för välfärd. Begreppet har förändrats från att tidigare oftast använts i betydelsen om sänkt skatt till att i högre grad ha en positiv laddning. Den förändrade betydelsen av skattebegreppet knyts an till Lindboms slutsats. Han menar att i en generell välfärdsstat blir partilinjen för borgerligt parti mindre viktig (Lindbom 2008:557). Borgerliga partier förändras och ansluter sig till idén om den generella välfärdsstaten eftersom stora och viktiga delar av väljarkåren också förändrats (ibid.). Gränsen mellan vad som är strategiska förändringar och politiska förändringar är svår att avgöra i väldigt förutbestämd kontext. Där anpassar partiet sig till den linje som passar bäst i kontexten (Lindbom 2008:544).

Förståelse till att partiets förändring i skattebegreppet kan således sökas i att man anpassat politiken till den generella välfärdsstatens kontext. Den teorin ligger i linje med Rothsteins argumentation som menar att den generella välfärdsstaten gynnar mittenväljarna, vilket gör att för att den generella välfärdsstatens princip inte kan utmanas om partiet söker mittenväljarnas stöd (Rothstein 2010:194). Partilinjen var enligt analysen tidigare mer negativ gentemot skatt. Lindboms och Rothsteins perspektiv ökar emellertid förståelsen för partiets syn på skatter förändrats. Skatterna är en förutsättning för att den generella välfärdsstaten ska fungera.

I teoriavsnittet beskrevs hur Öhrvall klassar de nya Moderaterna som i högre mån generösa. Slutsatsen är att Moderaterna gått mot en mer generell och generös välfärdspolitik i både praktik och retorik. Att politiken klassas som i högre grad generell ligger i linje med mitt resultat att idéerna och språket kommit att få en mer inkluderande betydelse. Slutsatsen av Öhrvalls retoriska undersökning kan också styrkas med mitt resultat från den begreppsliga analysen.

Alla borgerliga partier är inte maskerade nyliberala partier som vill avskaffa välfärdsstaten, Moderaterna är ett exempel på detta (Lindbom 2008:558). Generella välfärdsstater har alltså en påverkan på vilken politik borgerliga partier för – på kort sikt i vad de gör och på lång sikt i vad de vill (ibid.). Den förändring som analysen indikerar där de gick mot ett mer inkluderande språk och en mer inkluderande politik kan förstås som om att de gjorde en anpassning till att i högre grad omfatta välfärdsstaten och därmed tilltala fler väljare. Den förståelsen passar också väl in med det strukturella partiperspektivet. Där partier ses som ett utflöde av samhället ter det sig naturligt att i takt med att den generella välfärdsstaten etableras, fungerar och tjänar väljarna så kommer de också att rösta för att den ska behållas (Håkansson 2005:63).

Trots det har Moderaterna idag en politik som är mer radikal än under 80-talet (Lindbom 2008:559). Det politiska landskapet är annorlunda idag mot hur det var på 80-talet som en effekt av Socialdemokraternas besparingspolitik under 90-talskrisen (Lindbom 2008:548.). Förslag som var radikala på 80-talet accepterades av både Moderaterna och Socialdemokraterna 2006 (Lindbom 2008:557). De nya Moderaterna anses mjukare, trots att den politik som förs är mer radikal än de varit under 80-talet (Lindbom 2008:577; Ljunggren 2006:251.). Den studie som genomförts kan inte kontrastera Moderaternas konkreta politiska förslag mot deras språk. Däremot finns en koppling mellan språket och idéerna. De nya idéerna kan tolkas som mjukare då det i högre grad är inkluderande och inte

fokuserade mot den enskilda individen. Att partiet framstår som mjukare kan också förstås ur aspekten att det politiska landskapet förändrats då Socialdemokraterna blivit mer radikala. Det gör att Moderaterna i jämförelse inte längre framstår som lika radikala som de tidigare gjort. Den nya kontexten som dagens politiska landskap utgör möjliggör för Moderaterna att enklare kunna legitimera sin politik utan att omfattande ideologiska förändringar skett (Skinner i Palonen 2003:80).

5.3 Slutsatser

Den övergripande slutsatsen utifrån studien är att Moderaternas politiska språk förändrats. Med utgångspunkt i Skinners perspektiv ur vilket den här studien är genomförd följer en teori som innebär att en språklig förändring förutsätter en idémässig förändring för att kunna legitimera det nya språket. Det nya sättet att använda begrepp indikerar att partiet förändrats även idémässigt. Den idémässiga förändringen avspeglar sig även i välfärdspolitiken. Det som är gemensamt för förändringen är att begreppen och idéerna gått från att betona individen till att få en mer inkluderande betydelse och inte lika skarp betydelse. I välfärdsteoretiska sammanhang innebär det att partiet tonar ner individens ansvar till förmån för mer generella skattefinansierade system. Det kan förstås utifrån Lindboms teori om hur borgerliga partier anpassar sig till den generella välfärdsstaten och tonar ned partilinjen på grund av en institutionell tröghet. När Moderaterna i högre grad antagit den generella välfärdsprincipen stöds partiet också i högre grad av mittenväljarna vilket också indikeras av partiets senaste valresultat.

6 Referenser

- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Erlingsson, Gissur – Håkansson, Anders – Johansson, Karl Magnus – Mattson, Ingvar, 2005. *Politiska pariter*. Lund: Studentlitteratur
- Hollis, Martin, 1994. *The Philosophy of the Social Science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Håkansson, Anders, 2005. "Vad styr partiets agerande?" i Erlingsson, Gissur – Håkansson, Anders – Johansson, Karl Magnus – Mattson, Ingvar. *Politiska pariter*. Lund: Studentlitteratur.
- Kurunmäki, Jussi, 2005. "Begreppshistoria" i Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2005. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindbom, Anders, 2008. "The Swedish Conservative Party and the Welfare State", *Government and Opposition*, vol 43, nr 4, s. 539-560.
- Ljunggren, Stig-Björn, 2006. *Högern att lita på! Om Fredrik Reinfeldt och de nya Moderaterna*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Moderaterna 1 = Moderaternas webbplats. Historia. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.moderat.se/web/Historia.aspx>. Hämtdatum: 2011-05-24.
- Palonen, Kari, 2003. *Quentin Skinner. History, politic, rhetoric*. Cambridge: Polity Press.
- Rothstein, Bo, 2009. "Valet en triumf för Socialdemokraterna". *Dagens Nyheter*. Debatt. 2009-06-20.
- Rothstein, Bo, 2010. *Vad bör staten göra? Om välfärdsstatens moraliska och politiska logik*. Stockholm: SNS.
- Skinner, Quentin, 2002. *Visions of Politics. Volume I: Regarding Method*. Cambridge: University Press.
- Skinner, Quentin, 1969. "Meaning and Understanding in the History of Ideas", i *History and Theory*, vol 8, nr 1, s. 3-53.
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Val 1 = Valmyndighetens webbplats. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.val.se/val/val2010/slutresultat/R/rike/index.html>. Hämtdatum: 2011-04-18.
- Val 2 = Valmyndighetens webbplats [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.val.se/val/val_02/slutresultat/00R/00.html Hämtdatum: 2011-04-18.

Val 3 = Valmyndighetens webbplats [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.val.se/val/val2006/slutlig/R/rike/roster.html> Hämtdatum: 2011-05-23

Öhrvall, Helena, 2008. *De nya Moderaterna? Om Moderaternas socialpolitik i praktik och retorik under perioden 1999-2007*. Göteborg: Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet.

Empiriskt material

Bildt 1. Carl Bildt, 1998. Partiledare Moderaterna. Anförande på kommunal rikskonferens. Göteborg 1998-03-27.

Bildt 2. Carl Bildt, 1999. Partiledare Moderaterna. Anförande på kommunal rikskonferens. Västerås 1999-03-19.

Lundgren 1. Bo Lundgren, 2001. Partiledare Moderaterna. Anförande på kommunal rikskonferens. Karlstad 2001-03-30

Lundgren 2. Bo Lundgren, 2001. Partiledare Moderaterna. Inledningsanförande på partistämman. Jönköping 2001-08-31

Lundgren 3. Bo Lundgren, 2001. Partiledare Moderaterna. Avslutningsanförande på partistämman. Jönköping 2001-09-02.

Lundgren 4. Bo Lundgren, 2003. Partiledare Moderaterna. Inledningsanförande på partistämman. Stockholm 2003-10-23.

Reinfeldt 1. Fredrik Reinfeldt, 2003. Partiledare Moderaterna. Avslutningsanförande på partistämman. Stockholm 2003-10-26.

Reinfeldt 2. Fredrik Reinfeldt, 2005. Partiledare Moderaterna. Anförande på kommunal rikskonferens. Örebro 2005-03-25.

Reinfeldt 3. Fredrik Reinfeldt, 2005. Partiledare Moderaterna. Inledningsanförande på partistämman. Örebro 2005-08-26

Reinfeldt 4. Fredrik Reinfeldt, 2006. Partiledare Moderaterna. Anförande på rikskonferens. Jönköping 2006-03-19.

Reinfeldt 5. Fredrik Reinfeldt. Partiledare Moderaterna. Inledningsanförande på partistämman. Gävle 2007-10-25.

Reinfeldt 6. Fredrik Reinfeldt. Partiledare Moderaterna. Avslutningsanförande på partistämman. Gävle 2007-10-28.

Reinfeldt 7. Fredrik Reinfeldt. Partiledare Moderaterna. Inledningsanförande på arbetsstämman. Västerås 2009-08-27.

Reinfeldt 8. Fredrik Reinfeldt. Partiledare Moderaterna. Avslutningsanförande på arbetsstämman. Västerås 2009-08-30.

Reinfeldt 9. Fredrik Reinfeldt. Partiledare Moderaterna. Anförande på kommunal rikskonferens. Göteborg 2010-04-17.